

יוכל לקיים את המצוה בשביעי של פסח, ואינו נדחה לגמרי מקיום מצות שמחה בחג (מנחת ברוך עז).

בַּמָּת נָמִי אֶפְשָׁר דְּעֵבִיד בְּשִׁבְעֵי – שיוכל לעשות קרבן חגיגה בשביעי של פסח, שהוא יום שמיני לטומאתו (רש"י), שבו הוא נטהר לגמרי מטומאתו, שאילו ביום השביעי שלו, עדיין אינו יכול להביא קרבן חגיגה למרות שבלילה שלאחריו כבר יוכל לאכול בשר קדשים [והוא כטמא שרץ, שלדעה זו שוחטים וזורקים עבורו שאר קרבנות], כיון שאין מביא קרבן חגיגה אלא מי שיוכל להיכנס לעזרה וחייב במצות ראה (צל"ח, ע"פ תוס' ד"ה אתה).

הָיוּ רוֹבְנָן זָבִין, שאינם יכולים לעשות את הפסח בטומאה (רש"י), שעשיית הפסח בטומאה כשרוב הציבור טמא הותרה רק בטומאת מת, ולא בטומאת זב וכיוצא בו (ראה לעיל ס, א).

וּמִיַּעוּטָא לֹא עֲבָדִי בְּרֵאשׁוֹן – שאין פסח בא בטומאה כשמייעוט הציבור טמא, אכן באופן שהמייעוט טהורים ורובם זבים, הטהורים עושים את הפסח (מאירי). ואפילו אם יש רק אדם אחד טהור, הרי הוא עושה את הפסח (תוס' יומא נא, א ד"ה דוחה), וקרבנו נחשב לקרבן ציבור ומתקיים בו 'ושחטו כל עדת ישראל', כיון שכל ישראל מצויים במצות קרבן פסח וכולם 'עריבים זה לזה', ומחוייבים שאותו יחיד יקיים את החובה [בשונה מ'קרבן יחיד' רגיל, שכיון שאין זה אלא חובת היחיד, והרבים אינם מחוייבים בקרבן זה, לא נוהג דין ערבות ואינו נחשב 'קרבן ציבור'] (אבני נזר או"ח תקלה, ה).

ובאופן שרוב הציבור בדרך רחוקה ומיעוטם טמאי מת, נראה שאותם טמאי מת עושים פסח ראשון בטומאה, שכלפי דין זה שמייעוט הציבור אינו עושה פסח בטומאה, אין מחשבים אלא את אלו שנמצאים בדרך קרובה (חזו"א או"ח קכד לדף זה, וראה תוס' ד"ה משלחין).

בְּשֵׁנִי נָמִי לֹא עֲבָדִי וְכוּ'. היינו באופן שבזמן פסח שני נטהרו רק אותם טמאי מת ולא נטהרו הזבים, ונמצא שהטהורים בזמן פסח שני אינם רוב הציבור, ומכל מקום אינם יכולים לעשות את הפסח, מהטעם המבואר כאן בגמ', שאילו באופן שגם הזבים נטהרו, פשוט שאין עושים פסח שני, משום שרוב ציבור אינם עושים פסח שני (רעק"א להלן ע"ב, ע"פ המבואר להלן בגמ' שם).

כָּל הֵיכָא דְלֹא עֲבָדִי צִיבּוֹר בְּרֵאשׁוֹן לֹא עֲבִיד יְחִיד בְּשֵׁנִי – שכאשר לא הוקרב כלל קרבן פסח ראשון, אין מקריבים פסח שני, אך אם הוקרב פסח ראשון, אפילו על ידי אדם אחד, מקריבים פסח שני [ולשון רב 'היכא דלא עבדי ציבור' אינה בדוקא] (רעק"א להלן ע"ב; חזו"א או"ח קכד לדף זה). ויש סוברים, שכל עוד לא עשו רוב הציבור פסח ראשון, אין מקריבים פסח שני [וכלשון רב 'כל היכא דלא עבדי ציבור'] (רמב"ם קרבן פסח ז, ו, ע"פ רעק"א שם. וראה להלן ע"ב ד"ה בשני).

וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ מֵאִי עֲבָדָתָ לֵיהּ, שסובר שמואל שהפסוק מלמד שהדין שמייעוט ציבור טמאי מת אין עושים את הפסח בטומאה, נאמר רק כשהפסח יַעֲשֶׂה במועדו על ידי הרבים, אבל כשהרבים זבים, שאינם יכולים לעשות הפסח בטומאה, מיעוט הציבור טמאי מת עושים את הפסח בטומאה (ליקוטי הלכות). ויש מפרשים טעמו של שמואל, שהזבים אינם נכללים בחישוב רוב ומיעוט הציבור, כיון שהם לעולם נדחים מפסח ראשון בין כשהם מיעוט ובין כשהם רוב, ואין נכנסים לחשבון אלא הטהורים והטמאים בלבד, וכשרובם זבים ומיעוטם טמאי מת, נחשב שרוב הציבור טמאי מת העושים את הפסח בטומאה בראשון (צל"ח לעיל עט, ב; רש"י להלן ע"ב).

שֶׁבֶט אֶחָד אֵיקָרִי קָהֵל, שלענין קרבן פסח נאמר (במדבר ט, י) 'איש איש כי יהיה טמא לנפש' וגו', ודרשו מכתוב זה (לעיל ס, ב) שאיש נדחה לפסח שני ואין 'ציבור' נדחים לפסח שני, ושבת אחד כיון שנקרא קהל, נחשב כציבור שאינם נדחים לפסח שני (רש"י). אכן, לדעת התנא של המשנה (לעיל עט, א) שבת אחד שנטמא אינו עושה בטומאה [שלא התירה המשנה אלא כשנטמא רוב ישראל], שאף אם שבת אחד נקרא 'קהל' יש לומר שאינו נחשב 'ציבור', ומשום כך הוא נדחה לפסח שני (מג"א ריה, ג, ע"פ מחצית השקל שם).

יַעֲשׂוּ בְטוֹמָאָה שְׂאִין קָרְבַּן צִיבּוֹר חֲלוּק – שמוותר לטהורים לעשות בטומאה, שאילו יהיו מחוייבים להיזהר להישמר מהטמאים, הרי זה גורם לפרסום שהפסח נעשה בטומאה והדבר מגונה (רש"י). ודין זה 'שאין קרבן ציבור חלוק' הוא מדרבנן (מהרש"א). ויש סוברים, שהוא הלכה למשה מסיני (ראה פיה"מ מנחות ב, ב, ונודע ביהודה מהדור"ת או"ח פו, ושיעורי רבנו משולם דוד הלי שם יד, ב).

אָמַר רַב מִטְמְאִין אֶחָד מֵהֶן בְּשֶׁרֶץ, שלדעתו גם טמא שרץ שראוי לאכול את הפסח בערב [לאחר טבילה והערב שמש], אינו יכול להביא קרבן פסח מבעוד יום בעודו טמא, ודינו לענין קרבן פסח כטמא מת, שכאשר יחד איתו רוב הציבור טמאים, מקריבים את הפסח הראשון בטומאה (ע"פ גמ' ורש"י להלן בסמוך, וגמ' ז, ב, שאין שוחטים וזורקים על טמא שרץ, ותוס' זבחים יז, ב ד"ה קסבר).

וְסָבַר לָהּ קָרְבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר אֵין קָרְבַּן צִיבּוֹר חֲלוּק – שדין זה 'שאין קרבן ציבור חלוק' מחייב שלא יתכן שחצי ציבור הטמאים יעשו בטומאה, וחצי ציבור הטהורים יהיו חייבים לעשות דוקא בטהרה, ולדעת רבי יהודה משום כך חצי הציבור הטמא גורר אחריו את חצי הציבור הטהור, שיוכלו גם הם לעשות בטומאה אם ירצו [אך אינם חייבים לעשות בטומאה] (כמבואר ברש"י ד"ה יעשו), אמנם אם יש תנא הסובר שחצי הציבור הטמא אינו יכול לגרור אחריו את חצי הציבור הטהור [וכדעת התנא הראשון בברייתא (בסוף דף עט, ב), וכפי שסובר כך גם רב (לעיל שם ע"א)], ובנוסף יסבור אותו תנא כרבי יהודה, שאין קרבן ציבור חלוק, בהכרח עלינו לטמא אחד מהם בשרץ, שאם לא כן חצי הציבור הטהור יהיה מוכרח לעשות דוקא בטהרה (כמבואר ברש"י ד"ה אלא, פתח הבית).

וַיִּטְמְאֵנוּ בְּשֶׁרֶץ. וכפי שסובר רב, וכך עדיף לעשות, כדי שיוכל גם הוא להקריב פסח ראשון (ראה אור חדש. וראה סברא כע"ז בתוס' ד"ה משלחין).

מִדְּחֵהוּ אֶתָּה מִחֲגִיגָתוֹ, שהרי טומאתו נמשכת למחרת [למשך שבעה ימים], ולא יוכל להביא קרבן חגיגה (רש"י). אבל אין חיסרון בכך שאתה מרחוהו מקרבן 'שלמי שמחה', שאף שאמרנו (להלן קט, א) שבזמן המקדש חובת שמחה מתקיימת בבשר שלמים, היינו רק למצוה מן המובחר, אבל מעיקר הדין יוצאים ידי חובת שמחה מדאורייתא גם בשאר מיני שמחות, כל אחד כפי הראוי לו [הקטנים במיני מגדים, והנשים בבגדים, והאנשים בבשר ויין] (שאת אריה סה, ע"פ רמב"ם י"ט ו, יז). ויש סוברים, שאף שבזמן המקדש אין יוצאים ידי חובת שמחה מדאורייתא אלא בבשר שלמים (תוס' מ"ק יד, ב ד"ה עשה) [ויש שהוסיפו, שיש חובה בעצם הקרבת הקרבן, מלבד חובת האכילה (אבי עזרי חגיגה ב, י. אך ראה מכתב החזו"א [הנפס באבי עזרי שם בסופו] שדחה את הדברים בתוקף), אך כיון שחובת חגיגה אינה בגדר תשלומים לראשון, לכן